

Funkcja turystyczna Zaborskiego Parku Krajobrazowego

Dariusz Sokołowski, Barbara Szyda, Weronika Mierkiewicz

Streszczenie. Intensywny, tryb życia, kształtują w społeczeństwie potrzebę wypoczynku poza miejscem zamieszkania, w odmiennych warunkach przyrodniczych i wśród innych ludzi. Coraz większa grupa uczestników ruchu turystycznego decyduje się na wypoczynek z dala od miast czy popularnych ośrodków turystycznych, za destynację turystyczną wybierając obszary cenne przyrodniczo, których wartość dodatkowo podkreśla posiadany status prawny. Zaborski Park Krajobrazowy odznacza się bogactwem przyrodniczym i kulturowym, które uzupełnione o urządzenia bazy materialnej turystyki stanowi o jego atrakcyjności turystycznej, zachęcającej do uprawiania wielu form turystyki: poznawczej, kwalifikowanej i wypoczynkowej. Celem podjętych badań była ocena stopnia rozwoju funkcji turystycznej na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego, dokonana poprzez analizę walorów turystycznych obszaru, stopnia jego turystycznego zagospodarowania, a także aktualnego wykorzystania turystycznego.

Słowa kluczowe: funkcja turystyczna, walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne

Abstract. Tourist function of the Zabory Landscape Park. Intensive way of life, create in society the need for a rest out of the living place, in a different natural environment, among other people. More and more people who are participants of tourist traffic decide to rest far from the noise of a city or popular tourist centres. For their tourist destination they choose areas with beautiful nature which have an additional legal status. The Zabory Landscape Park has characteristic culture and beautiful nature. These features complemented with material tourist equipment make the place attractive for tourists, encourages to many form of landscape, qualified, and recreation tourism. The goal of the study was to estimate the level of tourist function development in the area of the Zabory Landscape Park together with the analysis of its tourist value, tourist management, and also current tourist exploitation.

Keywords: tourist function, tourist value, tourist managements

Wstęp

Funkcja turystyczna obszaru utożsamiana jest z działalnością społeczno-ekonomiczną ukierunkowaną na zaspakajanie potrzeb turystów (Olszewska 1989, Kurek i Mika 2007). Ponadto podkreśla się rolę atrakcyjności turystycznej jako determinanty rozwoju funkcji turystycznej obszaru. Stąd do jednostek przestrzennych pełniących funkcję turystyczną zalicza się te, które „ze względu na walory turystyczne, infrastrukturę turystyczną i dostępność komunikacyjną stanowią punkt docelowy lub etapowy migracji turystycznych” (Waryszyńska i Jackowski 1978).

Wśród obszarów o rozwijającej się funkcji turystycznej coraz większą rolę zyskują tereny objęte ochroną prawną, przede wszystkim obszary chronione niższej rangi. Duże natężenie ruchu turystycznego i nadmierna eksploatacja parków narodowych, prowadzące do degradacji środowiska przyrodniczego, sprawiają iż duży nacisk kładziony jest na rozbudowę oferty turystyczno-rekreacyjnej parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (Woś i Owczar

rek 2009). Planowanie rozwoju turystyki na tych obszarach odbywa się świadomie, w przekonaniu, że nie stanowi ona funkcji wiodącej, że jest działalnością komplementarną, współistniejącą z ochroną środowiska i przeciwdziałaniem antropopresji.

Celem opracowania jest ocena stopnia rozwoju funkcji turystycznej Zaborskiego Parku Krajobrazowego (Zaborski PK). Dla pełnej realizacji przyjętego celu sformułowano tezę, iż Zaborski PK (ze względu na bogactwo walorów i atrakcyjne położenie) pełni funkcję turystyczną o zasięgu ponadlokalnym. Coraz więcej mieszkańców miast docenia atrakcyjność obszarów chronionych, wybierając je za destynację turystyczną. Dla weryfikacji tezy odwołano się do analizy 3 podstawowych grup mierników: walorów turystycznych, zagospodarowania turystycznego oraz wielkości i struktury ruchu turystycznego.

Charakterystyka obszaru badań

Zaborski PK został powołany w 1990 r. Obecnie zajmuje powierzchnię 340 km², jest drugim pod względem wielkości parkiem krajobrazowym województwa pomorskiego, zlokalizowanym w jego południowo-zachodniej części. Jest jedynym parkiem krajobrazowym w województwie, który nie posiada otuliny, jednocześnie sam stanowi otulinę Parku Narodowego „Bory Tucholskie”. Znaczną część powierzchni parku (70%) zajmują lasy, urozmaicone gruntami rolnymi i wodami powierzchniowymi (blisko 25% powierzchni). Pozostałe tereny, m.in. tereny zabudowane i nieużytki, stanowią niewielki udział w jego powierzchni. O pięknie i unikatowości Zaborskiego PK stanowią kompleksy leśne i jeziora pochodzenia polodowcowego. Na terenie parku występuje 48 jezior, w tym 7 wielkości powyżej 100 ha, zajmujące łącznie ponad 75% powierzchni wszystkich jezior. Obszar parku leży w części kompleksu leśnego Bory Tucholskie, w którym dominują bory sosnowe. W południowo-zachodniej części parku występują lasy typu grądowego; łącznie tereny leśne zajmują ponad 80% powierzchni łądowej parku.

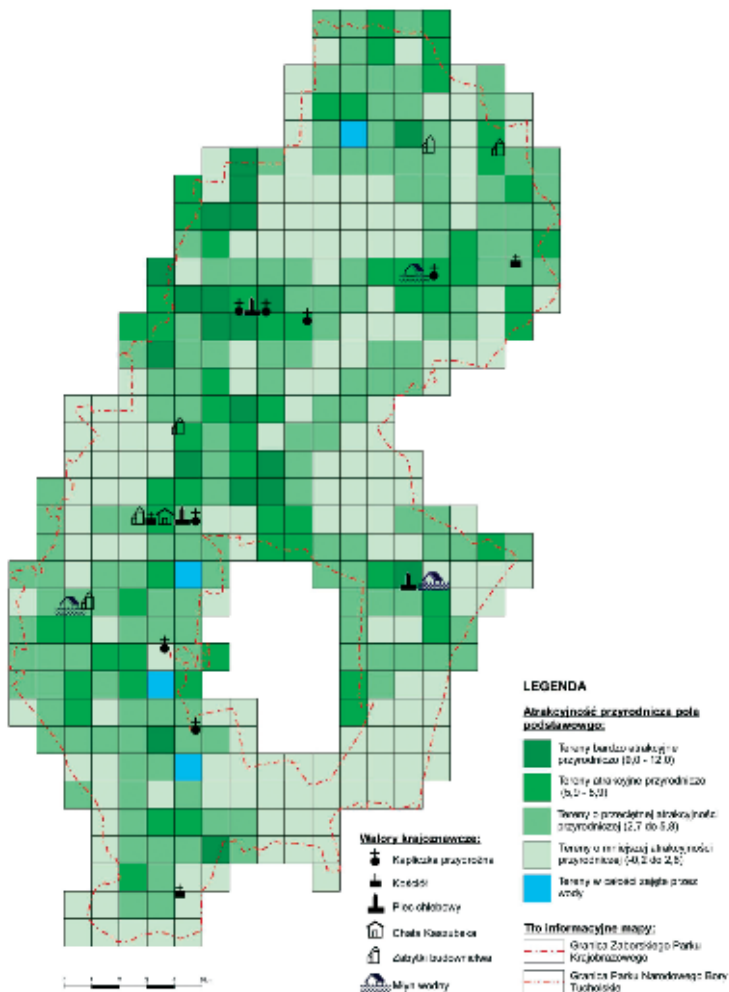
Priorytetowym celem utworzenia Zaborskiego PK jest ochrona roślin i zwierząt. Ochrona ta dodatkowo została wzmocniona utworzeniem 6 rezerwatów przyrody – florystycznych i faunistycznych. Ponadto planuje się utworzenie kolejnych 2 rezerwatów. Pielęgnowane są tradycje zamieszkującej tu ludności – obyczaje, folklor i rzemiosło.

Walory turystyczne jako determinanta rozwoju funkcji turystycznej

Warunkiem rozwoju funkcji turystycznej na danym obszarze jest istnienie obiektów, które ze względu na swoją wartość przyrodniczą czy kulturową, a także swoją unikatowość, znajdują się w sferze zainteresowania turysty. Atrakcyjność przyrodnicza Zaborskiego PK została przedstawiona za pomocą metody uśrednionej bonitacji punktowej, obejmującej elementy podwyższające i obniżające atrakcyjność przyrodniczą pola podstawowego opracowanej przez Matyszewską (2003). Na terenie parku wyróżniono obszary o małej i przeciętnej atrakcyjności przyrodniczej, a także obszary atrakcyjne i bardzo atrakcyjne przyrodniczo. Rycina 1 ukazuje relatywnie duży udział pól o niskiej atrakcyjności przyrodniczej. Są to obszary z zabudową wiejską, drogi o nawierzchni twardej oraz użytki rolne. Niemniej atrakcyjność parku należy uznać za wysoką ze względu na bogactwo form użytkowania terenu i dużą różnorodność krajobrazu, występujące przede wszystkim w zachodniej i północno-zachodniej części parku, a także miejscami na północnym wschodzie.

Atrakcyjność przyrodniczą uzupełniają dobra kultury materialnej i niematerialnej. Na terenie Zaborskiego PK są to przede wszystkim obiekty sakralne (kościóły i kapliczki), a także obiekty związane z działalnością życia codziennego – budynki mieszkalne, zakłady rzemieślnicze, itp. Istotnym elementem walorów krajoznawczych są imprezy regionalne, odbywające się na terenie parku i w bliskiej jego okolicy. Są to przede wszystkim festyny i festiwale zwią-

zane z kulturą kaszubską, np. Zjazd Kaszubów w Bytowie, Międzynarodowy Festiwal Folkloru „Dni Kultury Kaszubskiej”, Kaszubski Festiwal Piosenki Country i Folklorystycznej w Swornychgaciach i inne.

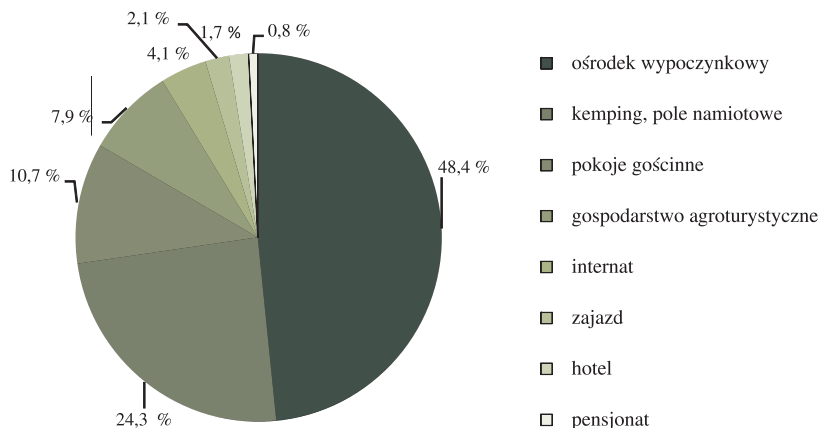

Ryc. 1. Atrakcyjność przyrodnicza i walory krajoznawcze Zaborskiego PK
Fig. 1. The attractiveness of nature and advantages of touring of the Zaborski Landscape Park

Baza materialna turystyki jako miernik rozwoju funkcji turystycznej

Badania poziomu rozwoju funkcji turystycznej w oparciu o elementy zagospodarowania turystycznego sprowadzają się zwykle do analizy wielkości bazy noclegowej (Fischbach 1989). Rzadko obejmują one inne elementy infrastruktury turystycznej, co wynika z faktu ograniczonej dostępności materiału badawczego.

Podczas badań na terenie Zaborskiego PK zinventaryzowano 117 obiektów noclegowych różnego typu, oferujących łącznie 5 096 miejsc noclegowych o zróżnicowanym standardzie (ryc. 2). Wartość wskaźnika gęstości bazy noclegowej wynosi zatem 2,4 miejsc/km², co przy wartości 2,1 miejsc/km² dla gmin wiejskich województwa pomorskiego świadczy o dobrym poziomie rozwój bazy noclegowej.

Ryc. 2. Zróżnicowanie bazy noclegowej na terenie Zaborskiego PK
Fig. 2. Differentiation of accommodation in the Zabory Landscape Park

Oceny stopnia rozwoju bazy noclegowej dokonuje się również odnosząc liczbę turystów do liczby miejsc noclegowych oferowanych na danym obszarze. Na terenie parku jest to wartość 11,2 turystów/miejsc, co świadczy o niedostatecznym wykorzystaniu bazy noclegowej, bądź przesyleniu obszaru obiektami bazy noclegowej. Obszar badań jest już nasycony obiektami hotelowymi, należy zatem powziąć działania zmierzające do podnoszenia lub utrzymania standardu oferowanych usług noclegowych.

Najbardziej powszechnym miernikiem rozwoju funkcji turystycznej jest wskaźnik Barettje'a Deferta, który wyraża liczbą turystycznych miejsc noclegowych na tle liczby ludności miejscowej. Na terenie parku wartość wskaźnika osiągnęła 96 punktów; wyraźnie zbliżając się do wartości progowej 100 punktów. Pozwala to stwierdzić, że poziom rozwoju funkcji turystycznej na terenie parku jest relatywnie wysoki. Na podkreślenie zasługuje fakt, że obszar badań znajduje się w regionie pojezierzy, gdzie koncentruje się ruch turystyczny mniejszy niż w górach czy w pasie wybrzeża. Wartości wskaźnika cechuje zróżnicowanie przestrzenne, nie tylko w skali gmin, na terenie których położony jest park (Brusy, Chojnice), ale również w poszczególnych miejscowościach (tab. 1), co wskazuje na wyraźnie turystyczny charakter wybranych wsi.

Ruch turystyczny odzwierciedleniem funkcji turystycznej

Ruch turystyczny można badać na dwa sposoby, w ujęciu dynamicznym, a także biorąc pod uwagę zróżnicowanie przestrzenne zjawiska. Wskaźniki: intensywności ruchu turystycznego, względnej siły przyciągania turystycznego oraz wskaźnik gęstości ruchu turystycznego, obliczono na podstawie danych pochodzących z Instytutu Turystyki. Z powodu trudności w dostępie danych z różnych okresów czasowych, ruch turystyczny w Zaborskim

Tab. 1. Zróżnicowanie wskaźnika Baretje'a Deferta na terenie Zaborskiego PK
Table 1. Differentiation of Baretje Defert index in the Zaborski Landscape Park

Liczba	Liczba mieszkańców	Liczba miejsc noclegowych	Wskaźnik Baretje'a Deferta
Zaborski Park Krajobrazowy	5 305	5 096	96
Gmina Brusy	2 551	757	30
Czernica	39	499	1 279
Leśno	702	129	18
Męcikał	400	40	10
Skoszewo	61	89	146
Gmina Chojnice	2 754	4 339	158
Babilon	7	216	3 086
Bachorze	12	200	1 667
Charzykowy	1 362	1 317	97
Drzewicz	9	227	2 522
Małe Swonegacie	49	474	967
Swonegacie	758	1 286	170

PK został przeanalizowany w ujęciu przestrzennym. Gminy na terenie których zlokalizowany jest park (Brusy, Chojnice) porównano z pozostałymi gminami powiatu chojnickiego – gminy Czersk i Konarzyny, a także z pozostałymi gminami wiejskimi województwa pomorskiego (tab. 2).

Tab. 2. Wskaźniki intensywności ruchu turystycznego na wybranych obszarach porównawczych
Table 2. Indicators of the intensity of tourism in selected comparative areas

Wskaźniki	ZPK*	Gmina Brusy	Gmina Chojnice	Pozostałe gminy powiatu chojnickiego	Gminy wiejskie woj. pomorskiego
Intensywności ruchu turystycznego	333,4	85,3	535,8	8,3	219,9
Względnej siły przyciągania turystycznego	78,8	17,9	128,4	6,0	48,9
Gęstości ruchu turystycznego	27,2	6,0	45,7	2,8	21,4

Rozkład przestrzenny wartości wskaźników przedstawia się bardzo podobnie. Analizując cztery rozpatrywane jednostki przestrzenne, tj. gminę Brusy, gminę Chojnice, pozostałe gminy powiatu chojnickiego oraz gminy wiejskie województwa pomorskiego, w gminie Chojnice zaobserwowano zdecydowanie najwyższe wartości wskaźników i ich nawet siedmiokrotną przewagę nad gminą Brusy. Różnica między tymi dwoma obszarami jest bardzo widoczna, co przekłada się na rozwój zagospodarowania turystycznego. Z kolei traktując gminy Brusy i Chojnice jako całość reprezentującą Zaborski PK, zauważa się ich znaczną przewagę nad pozostałymi gminami powiatu chojnickiego – Czersk i Konarzyny; ruch turystyczny w powiecie kumuluje się przede wszystkim na terenie parku. Przewaga ta nie jest już tak wyraźna w przypadku pozo-

stałych gmin wiejskich województwa pomorskiego. Wiele gmin wiejskich tego województwa wyróżnia zasobność w bogactwo krajobrazowe, generujące ruch turystyczny.

Wnioski

Przeprowadzona analiza zebranych materiałów i danych, zaprezentowana w części wynikowej, pozwala na sformułowanie ogólniejszych wniosków:

1. Zaborski PK został utworzony dla zachowania i ochrony unikatowych form przyrody. Jednak to właśnie urozmaicony krajobraz i bogactwo walorów przyrodniczych, przyciąga na obszary chronione dużą liczbę turystów. Rozwój funkcji turystycznej na badanym obszarze pozostaje zatem w zależności od środowiska przyrodniczego, powodując jednocześnie jego przekształcenia.
2. Rozwój funkcji turystycznej Zaborskiego PK wpływa na zróżnicowany poziom zagospodarowania turystycznego i wielkości ruchu turystycznego. Na terenie parku występują obiekty hotelowe o zróżnicowanym standardzie oferowanych usług. Podczas badań wyodrębniono obszary, gdzie obiekty bazy noclegowej, występują z większym natężeniem. Są to tereny położone nad Jeziorem Charzykowskim, między Jeziorami Karsińskim i Witocznym; znaczna liczba obiektów zlokalizowana jest również między wsiami Drzewicz a Czernica. W północnej części parku znajduje się zdecydowanie mniej obiektów noclegowych i występują one w dużym rozproszeniu. Pod względem wyposażenia w obiekty turystyczne zauważalna jest zdecydowana przewaga gminy Chojnice. Najsilniejszy rozwój gminy ukazuje również analiza wskaźników obrazujących ruch turystyczny. Podobnie cały obszar parku, charakteryzuje się stosunkowo wyższymi wartościami wskaźników nad pozostałymi obszarami porównawczymi.
3. Obszar Zaborskiego PK pełni funkcję ośrodka turystycznego o zasięgu regionalnym, który ze względu na bogactwo walorów turystycznych stwarza wiele możliwości wypoczynku i korzystania z uroków Ziemi Zaborskiej.

Literatura

- Fischbach J. 1989. *Funkcja turystyczna jednostek przestrzennych i program jej badania*. Acta Universitatis Lodzianis, Turyzm 5, Łódź: 7-22.
- Olszewska B. 1989. *Funkcja turystyczno-wypoczynkowa Mrągorowa*. Acta Universitatis Lodzianis, Turyzm 5, Łódź: 41-65.
- Matuszewska D. 2003. *Funkcje turystyczne i konflikty w wybranych parkach narodowych Polski północno-zachodniej*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Warszyńska J., Jackowski A. 1979. *Podstawy geografii turystyki*. PWN, Warszawa.
- Woś B., Owczarek W. 2009. *Turystyka na obszarach chronionych w percepcji społeczności lokalnej na przykładzie Stobrawskiego Parku Krajobrazowego*. W: Ruta J., Ruta P. (red.), Aktywność turystyczno-rekreacyjna w obiektach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. UR, Rzeszów: 121-126.

Sokołowski Dariusz

Instytut Geografii, UMK Toruń
d.sokol@umk.pl

Szyda Barbara

Instytut Geografii, UMK Toruń
bszyda@umk.pl

Mierkiewicz Weronika

Instytut Geografii, UMK Toruń